

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. директора
Навчально-наукового інституту
«Каразінський інститут
міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Микола ПИСАРЕВСЬКИЙ

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ ГЛОБАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»**

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

галузь знань: 29 – Міжнародні відносини

спеціальність: 292 – Міжнародні економічні відносини

вид дисципліни: за вибором

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою Навчально-наукового інституту
«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
17 вересня 2024 року, протокол № 2

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Олена ДОВГАЛЬ, д-р екон. наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин та
логістики ХНУ імені В. Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин та логістики
Протокол № 2 від 9 вересня 2024 року

В.о. завідувача кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Міжнародні економічні
відносини»

Гарант освітньо-наукової програми

_____ Олена ДОВГАЛЬ

Програму погоджено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту
«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Протокол № 1 від 17 вересня 2024 року

Голова науково-методичної комісії

_____ Ганна ПАНАСЕНКО

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету
міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Тетяна МІРОШНИЧЕНКО

“__” серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ ГЛОБАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»**

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

галузь знань: 29 – Міжнародні відносини

спеціальність: 292 – Міжнародні економічні відносини

вид дисципліни: за вибором

факультет: міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

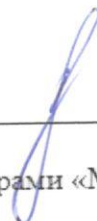
2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
28 серпня 2024 року, протокол № 19

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Олена ДОВГАЛЬ, д-р екон. наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова ХНУ імені В. Н. Каразіна

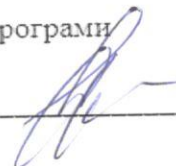
Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
Протокол № 19 від 26 серпня 2024 року

В.о. завідувача кафедри

_____ Анна ЗАЙЦЕВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Міжнародні економічні відносини»

Гарант освітньо-наукової програми

_____ Олена ДОВГАЛЬ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Протокол № 16 від 28 серпня 2024 року

Голова науково-методичної комісії

_____ Олена МИКОЛЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Еволюція наукової парадигми глобального економічного розвитку» складена відповідно до програми підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» кваліфікації доктор філософії з міжнародних економічних відносин.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – формування необхідних теоретичних знань та практичних навичок, які дозволять ефективно використовувати на практиці методологічні підходи до аналізу моделей глобального економічного розвитку на рівні, який відповідав би вимогам підготовки докторів філософії.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни – формування та розвиток у здобувачів програмних компетентностей, необхідних для розв'язання ними актуальних проблем дослідницько-інноваційної, професійної та викладацької діяльності у сфері міжнародних економічних відносин та відображення їх у власному науковому дослідженні, а саме формування інтегральної компетентності – здатність розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни для підготовки
Обов'язкова / За вибором
Денна форма навчання
Рік підготовки
1-й
Семестр
2-й
Лекції
16 год.
Практичні, семінарські заняття
16 год.
Самостійна робота
118 год.
Індивідуальні завдання
-

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Еволюція наукової парадигми та економічний розвиток

Еволюція економічних концепцій розвитку (прості малі; складно функціонуючі; складні саморегулюючі; такі, що саморозвиваються, системи). Сучасна загальнонаукова системна парадигма. Поняття економічного зростання й економічного розвитку. Теорія економічного розвитку Й. Шумпетера. Теорія економічного зростання С. Кузнеця. Функції систем, що саморозвиваються. Простір економічної системи, що самоорганізується. Економіка як система.

Тема 2. Концептуальні засади світового економічного розвитку

Методологія світового економічного розвитку. Основні концепції світового економічного розвитку. Концепція хвилеподібного розвитку. Концепція циклічного характеру руху соціальних систем. Система цінностей в економічних концепціях світового розвитку. Еволюція ціннісно-орієнтованих концепцій світового економічного розвитку. Концепція світового економічного зростання/розвитку. Концепція техніко-економічного розвитку. Концепція людського розвитку (розвитку людського потенціалу). Триєдина концепція сталого розвитку, що включає економічну, соціальну і екологічну складові. Концепція розумного, сталого та інклюзивного зростання.

Тема 3. Економічне зростання як концепція розвитку

Сутність і оцінка економічного зростання. Теорії, фактори і моделі регіонального економічного зростання. Характеристика теорій економічного зростання. Система факторів економічного зростання та конкурентоспроможності. Критерії класифікації теорій і моделей економічного зростання. Еволюція моделей економічного зростання: розширення спектра чинників, перехід від екзогенних моделей до ендегенних, розширення уявлень щодо детермінант економічного зростання, еволюція моделей за фактором часу, розвиток системної парадигми.

Тема 4. Людський розвиток як економічна концепція

Концепція людського розвитку. Вимірювання людського розвитку. Індекс людського розвитку (ІЛР) або індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Фактори зростання кількісної складової людського потенціалу. Система показників-факторів. Інтерпретація показників-факторів зміни кількісної складової людського потенціалу.

Тема 5. Концепція «розумного», сталого та інклюзивного зростання

Від техніко-економічного розвитку – до «розумного» зростання. Теорія техніко-економічного розвитку. Концепція та показники сталого розвитку. Система показників сталого розвитку. Вертикальна структура показників (соціальна, економічна, екологічна та інституційна). Горизонтальна структура показників («вхідний вплив - стан - управління»). Стратегія розумного, стійкого та інклюзивного зростання. Глобальний індекс інновацій. Стійке зростання ресурсної економіки. Інклюзивне зростання як складова розвитку.

Тема 6. Інтегральна динаміка глобального розвитку

Інтеграція як іманентна властивість всіх систем і результат еволюції. Сутність процесів інтеграції в економіці. Переваги інтеграції у вигляді синергетичних ефектів. Система індикаторів інтеграції. Синхронізація темпоритмів економік країн світу. Синхронізація економічного розвитку десяти країн світу з найбільшими значеннями коефіцієнтів парної кореляції.

Тема 7. Прогнозування глобального економічного розвитку

Прогнози глобального економічного розвитку А. Тоффлера, І. Валлерстайна і С. Хантінгтона. А. Тоффлера про швидкі і радикальні зміни в різних сферах життя. Прогноз І. Валлерстайна в межах світ-системного підходу. Цивілізаційний прогноз С. Хантінгтона. Прогноз світового економічного розвитку, заснований на еволюційних циклах. Ритмічна («циклічно-хвильова») складова глобального економічного розвитку. Великі цикли світової кон'юнктури.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л	с	інд	ср
Тема 1. Еволюція наукової парадигми та економічний розвиток	24	4	4		16
Тема 2. Концептуальні засади світового економічного розвитку	21	2	2		17
Тема 3. Економічне зростання як концепція розвитку	21	2	2		17

Тема 4. Людський розвиток як економічна концепція	21	2	2	17
Тема 5. Концепція «розумного», сталого та інклюзивного зростання	21	2	2	17
Тема 6. Інтегральна динаміка глобального розвитку	21	2	2	17
Тема 7. Прогнозування глобального економічного розвитку	21	2	2	17
Усього годин	150	16	16	118

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Еволюція наукової парадигми та економічний розвиток	4
2.	Тема 2. Концептуальні засади світового економічного розвитку	2
3.	Тема 3. Економічне зростання як концепція розвитку	2
4.	Тема 4. Людський розвиток як економічна концепція	2
5.	Тема 5. Концепція «розумного», сталого та інклюзивного зростання	2
6.	Тема 6. Інтегральна динаміка глобального розвитку	2
7.	Тема 7. Прогнозування глобального економічного розвитку	2
	Разом	16

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ теми	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Розкрити еволюцію наукової парадигми та економічного розвитку	16
2.	Проаналізувати концептуальні засади світового економічного розвитку	17
3.	Обговорити економічне зростання як концепцію розвитку	17
4.	Розкрити людський розвиток як економічну концепцію	17
5.	Проаналізувати концепцію «розумного», сталого та інклюзивного зростання	17
6.	Розкрити інтегральну динаміку глобального розвитку	17
7.	Обговорити прогнозування глобального економічного розвитку	17
	Разом	118

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання – взаємодія між викладачем і аспірантом, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до аспіранта, а також самостійної та індивідуальної роботи аспіранта. При проведенні визначених планом видів занять використовуються такі методи:

- Під час викладення навчального матеріалу:
  - словесні (бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж);
  - наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження);
  - практичні (вправи, практичні роботи, дослідні роботи).
- За організаційним характером навчання:
  - методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
  - методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
  - методи контролю та самоконтролю у навчанні;
  - бінарні (поєднання теоретичного, наочного, практичного) методи навчання.
- За логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: індуктивно-дедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Засвоєння теми (**поточний контроль**) контролюється на семінарських заняттях відповідно до конкретних цілей, **проміжний контроль** – на семінарських підсумкових заняттях або виконанням практичних завдань за темами курсу.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки аспірантів: виконання практичних завдань за темами курсу; письмова форма заліку.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин.

Вміст залікового завдання й оцінювання відповідей на заліку: 2 теоретичних питання – по 20 балів.

Критерії оцінювання відповідей під час проведення підсумкового контролю:

- **15-20 балів** – відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; аспірант впевнено володіє теоретичним та фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується в матеріалі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, вміє виявити тенденції, визначити перспективи; аспірант має навички користування фактичним матеріалом і вміло застосовує його при відповідях; відповідь на теоретичні запитання дає з використанням відповідної термінології, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу.
- **10-15 балів** – відповідь правильна, послідовна, логічна, але аспірант допускає у викладі окремі незначні пропуски теоретичного фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, орієнтується в матеріалі; аспірант має навички користування фактичним матеріалом.
- **5-10 балів** – аспірант не володіє більшою частиною теоретичного фактичного матеріалу, допускає істотні пропуски у відповіді, не впевнено орієнтується у нормативній базі, теоретичних засадах, не вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.
- **1-5 балів** – аспірант виявляє незнання більшої частини теоретичного та фактичного матеріалу; відповідь не розкриває поставлених запитань чи завдань; допускає грубі помилки.
- **0 балів** – відповідь відсутня або не відповідає змісту завдання.

У разі використання заборонених джерел на заліку аспірант на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточний контроль, самостійна робота							Разом	Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	60	40 (по 20 балів за два питання)	100
8	8	8	9	9	9	9			
8 балів за виконання завдань за 1-3 темами та 9 балів за виконання завдань за 4-7 темами (по одному балу за кожне завдання)									

Критерії оцінювання відповідей під час проведення поточного контролю:

- **1 бал** – відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; аспірант впевнено володіє теоретичним та фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується в матеріалі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, вміє виявити тенденції, визначити перспективи.

- **0 балів** – відповідь відсутня або не відповідає змісту завдання.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1 – 49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень аспірантів

Знання аспірантів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- **«90–100» (відмінно)** – аспірант міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
- **«70–89» (добре)** – аспірант добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладення теоретичного змісту або при аналізі практичного;
- **«50–69» (задовільно)** – аспірант в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується у першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю.
- **«0–49» (незадовільно)** – аспірант не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується у першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

Довгаль О. А. Еволюція наукової парадигми глобального економічного розвитку: дистанційний курс // Навчально-методична праця. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2024.

Режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=7126#section-0>

Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення. – К., 2019.

Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін. – К., 2018.

Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація). За ред. А.А. Мазаракі. – К., 2017.

Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 528 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/17920>

Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. – Львів, 2019.

Додаткова література

Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти. – К., 2016.

Геєць В.М. Інноваційні перспективи України : [монографія] / Геєць В.М., Семиноженко В.П. – Х. : Константа, 2019. – 271 с.

Довгаль О. А. Інноваційна економіка : навчальний посібник / О. А. Довгаль, Г. В. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 156 с.

Інноваційний розвиток економіки : модель, система управління, державна політика / [Л.І. Федулова, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал и др. ; за ред. І.Л. Федулової] ; Нац. акад. наук України, Ін-т екон. прогнозування. – К. : Основа, 2015. – 549 с.

Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: монографія / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 316 с.

Посилання на інформаційні ресурси в інтернеті

- <http://civicua.org>– електронний портал суспільних організацій України
- <http://europa.eu.int>– електронний портал Євросоюзу
- <http://news.ft.com>– офіційний сайт газети *FinancialTimes*
- <http://www.bank.gov.ua>– офіційний сайт Національного банку України
- <http://www.cordis.lu>– Європейська асоціація трансферу технологій, інновацій та промислової інформації
- <http://www.dffd.gov.ua>– офіційний сайт Державного Фонду фундаментальних досліджень України
- <http://www.ei.com.ua>– інформаційне агентство Експресінформ – основні фінансові індикатори України
- <http://www.europe-innova.eu>– Європейський портал щодо ініціатив у сфері інновацій
- <http://www.imf.org>– офіційний сайт Міжнародного валютного фонду
- <http://www.kmu.gov.ua>– урядовий портал Кабінету Міністрів України
- <http://www.me.gov.ua>– офіційний сайт Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України
- <http://www.nttc.edu>– Національний Центр Технологічного Трансферу (NTTC), створений Конгресом США у 1989 р.
- <http://www.osce.org>– офіційний сайт Організації безпеки та співробітництва в Європі
- <http://www.unctad.org>– офіційний сайт *UNCTAD*
- <http://www.worldbank.org>– офіційний сайт Світового банку

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

У разі настання / подовження дії обставин непоборної сили здобувачам вищої освіти надається можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Еволюція наукової парадигми глобального економічного розвитку», режим доступу: <http://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=7126#section-0>